

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องภาวะผู้นำตามหลักพละ ๔ ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๕ การวิจัยในครั้งนี้ใช้วิธีวิทยาการวิจัยแบบผสม (Mixed Methodology Research) เป็นการผสมผสานระหว่างวิธีวิทยาการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research Methodology) กับวิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Methodology) ผู้วิจัยขอเสนอรายละเอียดตามลำดับดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยสามารถสรุปผลได้ ดังนี้

๕.๑.๑ การวิจัยเรื่องภาวะผู้นำตามหลักพละ ๔ ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๕ พบว่า โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และเมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านภาวะผู้นำตามหลักสังคหพละ รองลงมาคือด้านภาวะผู้นำตามหลักวิริยพละและด้านภาวะผู้นำตามหลักอนวัชชพละตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือด้านภาวะผู้นำตามหลักปัญญาพละ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีดังนี้

๕.๑.๑.๑ ด้านภาวะผู้นำตามหลักปัญญาพละ พบว่า โดยรวมและรายข้อมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ เป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องการบูรณาการหลักคุณธรรม จริยธรรม เพื่อใช้ในการบริหารสถานศึกษา รองลงมาคือ ใช้หลักคุณธรรม จริยธรรมในการทำงานร่วมกับบุคลากรในสถานศึกษาและมีความรอบรู้เกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นอย่างดี ตามลำดับ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ เป็นผู้นำในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาและหลักสูตรท้องถิ่น

๕.๑.๑.๒ ด้านภาวะผู้นำตามหลักวิริยพละ พบว่า โดยรวมและรายข้อมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ มีความอดทน ไม่ย่อท้อต่อปัญหาและอุปสรรค รองลงมาคือ มีความขยันหมั่นเพียรในการบริหารสถานศึกษาเป็นแบบอย่างที่ดีและมีความมุ่งมั่นในการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน ตามลำดับ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ มีความมุ่งมั่นในการสนับสนุนการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

๕.๑.๑.๓ ด้านภาวะผู้นำตามหลักอนวัชชพละโดยรวมและรายข้อ พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ มีการบริหารงานงบประมาณที่

เป็นระบบ โปร่งใส ตรวจสอบได้ รองลงมาคือ เป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องความซื่อสัตย์ สุจริต ในการบริหารสถานศึกษาและสนับสนุนการพัฒนาระบบสารสนเทศที่เอื้อประโยชน์ต่อการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสม ตามลำดับ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ มีการนิเทศ กำกับ ติดตาม การวัดและประเมินผล ตามกระบวนการที่ถูกต้อง

๕.๑.๑.๔ ด้านภาวะผู้นำตามหลักสังคหผล โดยรวมและรายข้อ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ เป็นแบบอย่างในเรื่องความมีมนุษยสัมพันธ์ที่รองลงมาคือ ประพฤติตนเป็นกันเอง เรียบง่าย ไม่ถือตัว ร่วมทุกข์ ร่วมสุข ร่วมแก้ไขปัญห และวางตนอย่างเสมอต้นเสมอปลายและเหมาะสมกับตำแหน่งของตน ตามลำดับ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ จัดให้มีสวัสดิการแก่บุคลากรอย่างเหมาะสม

๕.๑.๒ ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำตามหลักผล ๔ ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๕ ตามความคิดเห็นของบุคลากรในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล สรุปได้ดังนี้

๕.๑.๒.๑ จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ พบว่า โดยรวมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

๕.๑.๒.๒ จำแนกตามขนาดสถานศึกษา พบว่า โดยรวมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านภาวะผู้นำตามหลักวิริยผล ด้านภาวะผู้นำตามหลักกอนวัชชผล ด้านภาวะผู้นำตามหลักสังคหผล มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

๕.๑.๒.๓ จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน พบว่า โดยรวมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านภาวะผู้นำตามหลักกอนวัชชผล ด้านภาวะผู้นำตามหลักสังคหผล มีการปฏิบัติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

๕.๑.๓ แนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักผล ๔ ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๕ มีดังนี้

๕.๑.๓.๑ แนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักผล ๔ ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านภาวะผู้นำตามหลักปัญญาผล ผู้บริหารควรมีความรู้และมีความสามารถในการบริหารสถานศึกษาทั้ง ๔ ด้าน คือ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไปเป็นอย่างดี สามารถที่จะวางแผนและจัดการใช้ทรัพยากรทุกอย่างที่มีอยู่อย่างจำกัดที่สุด ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ตามความเหมาะสมมากที่สุด พัฒนานักเรียนให้เป็นนักเรียนที่ดีมีคุณภาพ พัฒนาโรงเรียนให้เจริญรุ่งเรืองได้เป็นอย่างดีสามารถนำทฤษฎีการบริหารตามแนวตะวันตกมาใช้อย่างมีประสิทธิภาพและสามารถนำหลักพุทธธรรมมาบูรณาการในการปฏิบัติงานเพื่อแก้ไขปัญหาในสถานศึกษาได้เป็นอย่างดี ผู้บริหารต้องเป็นผู้มีวิสัยทัศน์นำไปสู่การบริหารที่มีคุณภาพ ส่งผลต่อการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล

๕.๑.๓.๒ แนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักผล ๔ ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านภาวะผู้นำตามหลักวิริยผล ผู้บริหารต้องมีความพากเพียร มุ่งมั่น ขยันอดทน ในการบริหารสถานศึกษาตามขอบข่ายภาระหน้าที่ของผู้บริหารทุกประการ มีความอดทนใน

การบริหารสถานศึกษาอย่างมีส่วนร่วม ทั้งชุมชน ผู้ปกครองนักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษา และบุคลากรในสถานศึกษา ร่วมกันคิด ร่วมกันทำ มีความมุ่งมั่นในการนำการพัฒนาแบบ“บวร” (บ้าน วัด และโรงเรียน) มาบูรณาการใช้ในการพัฒนาสถานศึกษา อีกทั้งควรเป็นผู้มุ่งมั่นบริหารสถานศึกษาด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ตามยุคไทยแลนด์ ๔.๐ เพื่อให้เท่าทันกับสภาพความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตลอดเวลาและผู้บริหารต้องมีความมุ่งมั่นในการใช้กลไกของการประกันคุณภาพการศึกษาตามวงจรของ PDCA คือ Plan (การวางแผน) Do (การดำเนินการ) Check (การตรวจสอบ) และ Act (การปรับปรุงพัฒนา)

๕.๑.๓.๓ แนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักผล ๔ ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านภาวะผู้นำตามหลักอวัชพละ ผู้บริหารต้องมีความซื่อสัตย์ สุจริต ไม่มีอคติในการบริหารสถานศึกษา ต้องเป็นผู้มีทิศทางการเรียนการสอนอย่างใกล้ชิด ด้วยจิตที่เปี่ยมด้วยคุณธรรม มีการสนับสนุนการตรวจสอบ การวัดผลประเมินผลให้ถูกต้องและเที่ยงตรงตามระบบและกระบวนการ ผู้บริหารสถานศึกษาต้องบริหารงานในด้านงบประมาณให้เกิดความโปร่งใสและตรวจสอบได้ เป็นไปตามวัตถุประสงค์ และเกิดประโยชน์มากที่สุด มีความยุติธรรม ในเรื่องความก้าวหน้าหรือการพิจารณาเลื่อนขั้นแก่บุคลากรตามผลงาน โดยปราศจากอคติ ไม่มีความลำเอียง ส่งเสริมให้เกิดความสามัคคีแก่บุคลากรทุกคนภายในองค์กร ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีความตรงต่อเวลาในการปฏิบัติหน้าที่ พร้อมปฏิบัติหน้าที่ของตนเองอย่างเคร่งครัด

๕.๑.๓.๔ แนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักผล ๔ ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านภาวะผู้นำตามหลักสังคพละ ผู้บริหารต้องมีความเสียสละ แบ่งปัน ด้วยใจที่โอบอ้อมอารี มีวาทะที่สุภาพไพเราะ สงเคราะห์บุคลากรทุกคนและปฏิบัติตนเสมอต้นเสมอปลายให้สมควรแก่ฐานะของตน ด้านการแบ่งปันนั้น ผู้บริหารต้องให้คำแนะนำและคำปรึกษาที่ดีแก่บุคลากรให้ความช่วยเหลือเมื่อบุคลากรประสบกับปัญหา ควรให้ทั้งกำลังใจและให้ทั้งสิ่งที่เป็นวัตถุช่วยเหลือตามกำลัง ร่วมงานต่างๆที่บุคลากรเป็นผู้จัด ทั้งมีน้ำใจ ให้อภัย ไม่ผูกใจโกรธ เมื่อบุคลากรมีผลงานดีเด่นก็ให้คำชื่นชม ใจกว้างไพเราะสุภาพ เอาใจเขา มาใส่ใจเรา และควรเป็นผู้ที่บำเพ็ญประโยชน์ เพื่อสังคม ชุมชน ช่วยงานส่วนรวมและควรปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับฐานะของผู้บริหาร เป็นแบบอย่างที่ดีทั้งในการกระทำและคำพูด

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาวิจัยเรื่องภาวะผู้นำตามหลักผล ๔ ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๕ ครั้งนี้มีประเด็นที่สำคัญและน่าสนใจ นำมาอภิปรายผล ดังนี้

๕.๒.๑ ภาวะผู้นำตามหลักผล ๔ ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๕ โดยรวมมีผลอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ผู้บริหารและครูมีความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำตามหลักผล ๔ อยู่ในระดับมากทุกด้านที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า โดยทั่วไป ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้มีความรู้ความสามารถสูงอยู่แล้ว จึงเข้ามาดำรงตำแหน่งดังกล่าวในสถานศึกษาได้ เมื่อเป็นเช่นนี้ ก็ย่อมมีความเข้าใจ กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ เป็นอย่างดี ทำให้การบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารส่วนใหญ่เป็นไปด้วยความถูกต้อง

ตามที่ต้นสังกัดกำหนด ประเด็นนี้กล่าวได้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษาได้มีภาวะผู้นำตามหลักปัญญาพละ และเมื่อเข้ามาดำรงตำแหน่งผู้บริหาร ก็จำเป็นต้องมีความขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติหน้าที่ มีความอดทน อดกลั้นต่อสภาพปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้น พร้อมมุ่งมั่นที่จะแก้ไขปัญหาต่างๆให้หมดสิ้นไป ทั้งมีความอดสาหัสที่จะพัฒนาโรงเรียนให้เจริญก้าวหน้าในฐานะเป็นผู้นำในการบริหารซึ่งนับว่าเป็นหน้าที่ที่จำเป็นต้องปฏิบัติ ในประเด็นนี้กล่าวได้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษาได้มีภาวะผู้นำตามหลักวิริยพละอยู่แล้ว รวมถึงการเป็นผู้บริหารจำเป็นต้องมีความซื่อสัตย์ สุจริต บริสุทธ์ ยุติธรรม ปราศจากอคติ มีความซื่อตรงต่อการปฏิบัติหน้าที่ เพื่อจะเป็นที่ไว้วางใจ เคารพและนับถือของบุคลากร ซึ่งส่งผลให้การปฏิบัติงานเป็นไปโดยความราบรื่นด้วยดี ประเด็นนี้กล่าวได้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษาได้มีภาวะผู้นำตามหลักอนวัชพละอยู่แล้ว และผู้บริหารก็คือผู้นำในสถานศึกษา ซึ่งโดยทั่วไปผู้นำต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีความเสียสละ แบ่งปัน โอบอ้อมอารี มีวจีที่สุภาพ บำเพ็ญประโยชน์เพื่อส่วนรวม และปฏิบัติตนให้สมควรแก่ฐานะของตน ประเด็นนี้กล่าวได้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษาได้มีภาวะผู้นำตามหลักสังคพละอยู่แล้ว กล่าวโดยสรุปคือ ตำแหน่งหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาเอื้อต่อการปฏิบัติตามหลักพละ ๔ ฉะนั้นภาวะผู้นำตามหลักพละ ๔ ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรวมจึงอยู่ในระดับมาก นอกจากนี้การปฏิบัติถูกต้องตามหน้าที่ และมีคุณธรรม จริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สามารถนำมาบูรณาการให้สอดคล้องกับหลักพุทธธรรมอื่นๆ เช่น ฆราวาสธรรม ๔ พรหมวิหาร ๔ สังคหวัตถุ ๔ และสัปปริสธรรม ๗ เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ**พระพาบ ชิตมาโร (ปีสะหวาด)^๑** ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง ศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารตามหลักฆราวาสธรรม ๔ โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเขต ๑ กรุงเทพมหานคร ซึ่งผลจากการวิจัยพบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำของผู้บริหารตามหลักฆราวาสธรรม ๔ โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเขต ๑ กรุงเทพมหานคร ทั้ง ๔ ด้าน โดยรวมอยู่ในระดับมากและยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ**พระครูภัทรธรรมคุณ^๒** ซึ่งได้วิจัยเรื่องการศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารการศึกษาตามหลักพรหมวิหาร ๔ โรงเรียนมัธยมศึกษาในอำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี พบว่า ความคิดเห็นของผู้บริหารและครูเกี่ยวกับภาวะผู้นำของผู้บริหารการศึกษาตามหลักพรหมวิหาร ๔ โรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ผู้บริหารและครูมีความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำตามหลักพรหมวิหาร ๔ อยู่ในระดับมากทุกด้านและยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ**พัชรพร พิพัฒน์พงศกร^๓** ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในอำเภอเมืองนครสวรรค์

^๑ พระพาบ ชิตมาโร, “ศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารตามหลักฆราวาสธรรม ๔ โรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเขต ๑ กรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), บทคัดย่อ.

^๒ พระครูภัทรธรรมคุณ, “การศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารการศึกษาตามหลักพรหมวิหาร ๔ โรงเรียนมัธยมศึกษาในอำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), บทคัดย่อ.

^๓ พัชรพร พิพัฒน์พงศกร, “ภาวะผู้นำตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในอำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), บทคัดย่อ.

จังหวัดนครสวรรค์ ผลจากการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในอำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน อยู่ในระดับมากทุกด้าน

๕.๒.๒ การเปรียบเทียบภาวะผู้นำตามหลักผละ ๔ ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๕ จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ ขนาดสถานศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน มีผลดังนี้

๕.๒.๒.๑ บุคลากรที่มีตำแหน่งหน้าที่ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำตามหลักผละ ๔ ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๕ แตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากตำแหน่งหน้าที่ที่แตกต่างกันย่อมทำให้ภาระในการปฏิบัติงานแตกต่างกันไปด้วย ตำแหน่งผู้บริหารได้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาโดยตรงและเป็นผู้นำโดยตำแหน่ง ทำหน้าที่ช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกทุกอย่างภายในสถานศึกษา ภาระงานจึงเอื้อต่อการรับรู้ในการปฏิบัติเกี่ยวกับภาวะผู้นำตามหลักผละ ๔ ได้มากกว่าครูซึ่งทำหน้าที่สอนเป็นส่วนใหญ่และทุ่มเทเวลาส่วนมากในห้องเรียนเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ฉะนั้นความคิดเห็นของบุคลากรต่อภาวะผู้นำตามหลักผละ ๔ ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๕ เมื่อจำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ จึงแตกต่างกันไปด้วย สอดคล้องกับงานวิจัยของพระพาบ ชิตมาโร (ปีสะหวาด)^๔ ได้วิจัยเรื่อง ศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารตามหลักขรรวาวาสธรรม ๔ โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเขต ๑ กรุงเทพมหานคร พบว่า ผู้บริหารและครูที่มีตำแหน่งต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารการศึกษาตามหลักขรรวาวาสธรรม ๔ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ แต่ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของพระเดวิศน์ สุขถาวร^๕ ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำตามหลักธรรมมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อำเภอเมืองขอนแก่น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ พบว่า บุคลากรที่มีตำแหน่งต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับปฏิบัติภาวะผู้นำตามหลักธรรมมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ไม่แตกต่างกัน

๕.๒.๒.๒ บุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่ในสถานศึกษาที่มีขนาดต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำตามหลักผละ ๔ ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๕ แตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า ขนาดสถานศึกษาเป็นตัวแปรสำคัญที่ส่งผลต่อการปฏิบัติภาวะผู้นำตามหลักผละ ๔ ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในสถานศึกษาขนาดเล็กและขนาดกลางบุคลากรทั้งผู้บริหารและครูมีการทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิด จึงส่งผลให้ผู้บริหารมีโอกาสแสดงการปฏิบัติเกี่ยวกับภาวะผู้นำตาม

^๔ พระพาบ ชิตมาโร, “ศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารตามหลักขรรวาวาสธรรม ๔ โรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเขต ๑ กรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), บทคัดย่อ.

^๕ พระเดวิศน์ สุขถาวร (ยัมเนียม), “ภาวะผู้นำตามหลักธรรมมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อำเภอเมืองขอนแก่น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ขอนแก่น เขต ๑”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙), บทคัดย่อ.

หลักผล ๔ ให้บุคลากรได้เห็นและรับรู้มากกว่าในสถานศึกษาขนาดใหญ่ อีกทั้งขนาดสถานศึกษาที่แตกต่างกัน ย่อมมีปัญหาในการบริหารสถานศึกษาที่แตกต่างกันไปด้วย เมื่อสถานศึกษามีปัญหาในระดับที่แตกต่างกัน ย่อมส่งผลต่อการแสดงและปฏิบัติภาวะผู้นำตามหลักผล ๔ ของผู้บริหารสถานศึกษาแตกต่างกันไปด้วย ขนาดสถานศึกษาที่มีปัญหามาก ย่อมทำให้ผู้บริหารต้องแสดงและปฏิบัติภาวะผู้นำให้เป็นที่ประจักษ์มากยิ่งขึ้น เพื่อแก้ไขปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่นั้น ฉะนั้นบุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่ในสถานศึกษาที่มีขนาดต่างกัน จึงมีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำตามหลักผล ๔ ของผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๕ แตกต่างกันไปด้วย ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ**พระเดวิศน์ สุขถาวร**^๖ ที่ได้ทำการวิจัยเรื่องภาวะผู้นำตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน อำเภอเมืองขอนแก่น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ พบว่า เมื่อจำแนกตามขนาดสถานศึกษาที่แตกต่างกัน โดยรวมมีการปฏิบัติที่ต่างกัน แต่ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ**นฤมล โยคานุกุล**^๗ ได้ศึกษาเรื่องภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา พบว่า ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามขนาดสถานศึกษา โดยรวมไม่แตกต่างกัน

๕.๒.๒.๓ บุคลากรที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำตามหลักผล ๔ ของผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๕ แตกต่างกันไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากบุคลากรมีการสั่งสมประสบการณ์การทำงานในระยะเวลาที่ต่างกัน ย่อมทำให้มีการเห็นและการรับรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติภาวะผู้นำตามหลักผล ๔ ของผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐานต่างกันไปด้วย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ**อรนุช โชพิมพ์**^๘ ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำของผู้บริหารตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น พบว่าตามความคิดเห็นของบุคลากร โดยจำแนกตามประสบการณ์ พบว่า มีระดับความคิดเห็นในภาพรวมและรายด้านทุกด้านมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ ๐.๐๕ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ**พินัญบุหงา แสงศรีธรรมะกุล**^๙ ได้ศึกษาเรื่อง ศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ตามหลักสังคหวัตถุ ๔ เขตคลองเตย กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า ผู้บริหารและครูผู้สอนที่มีประสบการณ์ในการทำงานแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา

^๖ อ้างแล้ว.

^๗ นฤมล โยคานุกุล, “ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗), บทคัดย่อ.

^๘ อรนุช โชพิมพ์, “ภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), บทคัดย่อ.

^๙ พินัญบุหงา แสงศรีธรรมะกุล, “ศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ตามหลักสังคหวัตถุ ๔ เขตคลองเตย กรุงเทพมหานคร”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), บทคัดย่อ.

ตามหลักสังคหวัตถุ ๔ แตกต่างกัน แต่ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของพัชรพร พิพัฒน์พงศธร^{๑๐} ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในอำเภอเมือง นครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ ผลจากการวิจัยพบว่า บุคลากรที่มีประสบการณ์ในการทำงานแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในอำเภอเมือง นครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ ไม่แตกต่างกัน

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำตามหลักผละ ๔ ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๕ ครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะด้านนโยบาย

๕.๓.๑.๑ สถานศึกษาขั้นพื้นฐานควรมีการนำหลักผละ ๔ เข้าไปบูรณาการใช้ในสถานศึกษา มีการกำกับติดตามและประเมินผลให้เป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น

๕.๓.๑.๒ สถานศึกษาขั้นพื้นฐานควรมีการส่งเสริมและพัฒนาให้ผู้บริหารยึดมั่นในหลักคุณธรรม จริยธรรมมากยิ่งขึ้น

๕.๓.๑.๓ สถานศึกษาขั้นพื้นฐานควรมีการจัดโครงการเกี่ยวกับการพัฒนาภาวะผู้นำต้นแบบตามหลักผละ ๔

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะในการนำไปปฏิบัติ

๕.๓.๒.๑ ควรนำผลการศึกษานี้ไปเป็นข้อมูลเพื่อส่งเสริมการปฏิบัติภาวะผู้นำตามหลักผละ ๔ ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

๕.๓.๒.๒ ควรนำแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักผละ ๔ ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ มาปฏิบัติในสถานศึกษาให้เป็นรูปธรรมอย่างแท้จริง

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

๕.๓.๓.๑ ควรศึกษาในการนำหลักพุทธธรรมอื่นๆ เช่น หลักไตรสิกขา อิทธิบาท ๔ พรหมวิหาร ๔ สังคหวัตถุ ๔ เบญจศีล เบญจธรรม สัมปยุตธรรม ๗ เป็นต้น เป็นต้น มาบูรณาการใช้ในการพัฒนาภาวะผู้นำ ของผู้บริหารสถานศึกษาในลักษณะอื่นๆ

๕.๓.๓.๒ ควรจะศึกษากลุ่มตัวอย่างจากสถานศึกษาที่มีลักษณะโครงสร้างแตกต่างกันเพื่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่

๕.๓.๓.๓ ควรจะศึกษาโดยการเพิ่มจำนวนตัวแปรอิสระให้มีความหลากหลายยิ่งขึ้น

^{๑๐} พัชรพร พิพัฒน์พงศธร, “ภาวะผู้นำตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในอำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), บทคัดย่อ.